

9. Цуцкірідзе М. С. Проблемні питання досудового розслідування в зоні проведення АТО. *Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях* 239 *Кримінально-процесуальне право та криміналістика про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях* : матеріали II круглого столу (м. Сєвєродонецьк, 3 листопада 2017 року). Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 146–150.

10. Fiedosieiev V. On liability for the failure to return children from abroad under the provisions of the Rome Statute of the International Criminal Court. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realtà domestiche*. 2024. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-15.11.2024.017> (date of access: 09.10.2025).

Дмитро САНАКОЄВ

завідувач кафедри кримінального
процесу Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ РОЗКРАДАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ «Є-ВІДНОВЛЕННЯ»

У 2023 році стартувала державна програма «Є-Відновлення» [1], що стала ефективним інструментом компенсацій за пошкоджене та знищене внаслідок збройної агресії російської федерації проти України житло. Про актуальність ухвалення вказаного закону свідчить офіційна статистика, згідно з якою, за увесь час дії закону подано 166 491 заяву про компенсацію. За даними Міністерства розвитку громад і територій, станом на 01.09.2025 року такі компенсації отримали 131 432 родини на загальну суму 44,375 млрд грн, з яких понад 108 тис. громадян України отримали компенсацію за пошкоджене житло на загальну суму 10,6 млрд грн [2].

За оприлюдненими даними на травень 2025 року, найбільше заяв на відшкодування пошкодженого майна подали у таких регіонах: Харківська область – 53 046; Київська область – 21 399; Донецька область – 14 019; Миколаївська область – 9 308; Херсонська область – 7 778. Найбільше заяв на отримання компенсацій за знищене майно подали у таких регіонах: Донецька область – 17 675; Харківська область – 15 517; Київська область – 6 455; Херсонська область – 3 021; Миколаївська область – 1 706 [3]. Відновленням об'єктів займаються державні установи і волонтерські ініціативи та організації.

Водночас моніторинг відкритих джерел інформації показав, що протягом 2024–2025 років правоохоронними органами України фіксуються випадки заволодіння бюджетними коштами, що виділяються за вказаною програмою, зокрема, фізичним особам – громадянам України, які є

власниками пошкоджених або знищених об'єктів нерухомого майна. Зокрема, у селищі Гостомелі (Київська область), у грудні 2023 року перевірка виявила понад 100 порушень та зловживання під час відновлення житла на загальну суму понад 21 млн грн. [4]. У м. Святогірську (Донецька область), розслідується кримінальне провадження за ч. 4 ст. 191 КК України щодо посадових осіб Святогірської міської військової адміністрації, які видавали компенсації за «зруйновані» будинки у середньому орієнтовно по 2 млн грн. на кожен [5]. Прокуратурою Харківської області скеровано до суду кримінальне провадження щодо заступника начальника Ізюмської міської військової адміністрації та його співучасників за ознаками злочинів, передбачених ч. 4–5 ст. 191, ч. 2 ст. 209, ч. 3, 4 ст. 358 КК України, які на підставі підроблених документів через комісію ухвалили рішення про надання компенсації – два житлові сертифікати на загальну суму майже 1,5 млн гривень [6].

Наведене зумовило потребу у додатковому дослідженні цієї ситуації, визначенні потенційних ризиків та напрацюванні ефективних заходів протидії організованій злочинній діяльності, зокрема суб'єктами органів державної влади та управління, місцевого самоврядування. Проведений аналіз показав, що на виконання вимог Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» Кабінетом Міністрів України ухвалено низку постанов та порядків, що деталізують відповідні процедури [7–11], інші нормативно-правові акти.

За результатами дослідження порядку виділення коштів та їх використання за програмою «Відновлення, а також виявлених фактів зловживань нами встановлено, що найбільші ризики зловживань та розкрадання бюджетних коштів можуть бути зосереджені на етапах оцінки пошкодженого або знищеного майна (підготовки акту обстеження та заповнення чек-листа) та подальшого використання виділених коштів.

1. Зловживання на етапі час оцінки нерухомості (шляхом завищення ступеню і характеру пошкоджень або через шахрайські дії з методиками оцінки майна). Отож *під час завищення ступеня і характеру пошкоджень* типовими способами вчинення злочину можуть бути: 1) штучне створення або погіршення пошкоджень (власники або недобросовісні «фахівці» можуть навмисно погіршувати стан об'єкта перед обстеженням, щоб отримати більшу компенсацію; 2) необ'єктивне складання Актів обстеження (члени комісії, які мають конфлікт інтересів або піддаються тиску, можуть вказувати неіснуючі або значно перебільшені пошкодження у чек-листі; 3) використання застарілих/нерелевантних цін (оцінювачі можуть використовувати завищені ціни на будівельні матеріали та роботи, що не

відповідають ринковим реаліям). Під час вчинення *шахрайських дій з методиками оцінки пошкодженого або знищеного майна* типовими способами можуть бути: 1) неправильне застосування коефіцієнтів (методики містять різні коефіцієнти (знос, регіональні особливості тощо), неправильне застосування яких може призвести до необґрунтованого збільшення суми компенсації); 2) використання завищених нормативів (навіть при використанні офіційних нормативів, їх трактування може бути з використанням обману); 3) змова «оцінювач-власник-комісія» (корупційна схема, коли оцінювач, власник майна та члени комісії діють злагоджено для завищення суми компенсації).

2. Заволодіння бюджетними коштами після їх виділення може відбуватись шляхом вчинення корупційних дій у такі способи: 1) змова з підрядниками/продавцями будматеріалів (власники можуть домовлятися з підрядниками або магазинами про «фіктивні» роботи/продажі матеріалів, отримуючи частину коштів готівкою або на інші рахунки, при цьому фактично роботи не виконуються або виконуються не в повному обсязі / з низькою якістю); 2) видача фіктивних чеків/рахунків (підробка документів для підтвердження цільового використання коштів); 3) «відкати» від суми компенсації (власник може отримувати меншу суму компенсації, ніж фактично виділено, а різницю ділити з посадовими особами або оцінювачами); 4) нецільове використання коштів (хоча програма «ЄВідновлення» має запобіжники від нецільового використання (кошти йдуть на спецрахунок і лише для певних КВЕДів), можуть бути спроби обійти ці обмеження (наприклад, через закупівлю нерелевантних товарів під виглядом будівельних матеріалів); 5) шахрайство з документами (подання підроблених документів на право власності, підробка паспортів, інших правовстановлюючих документів для отримання компенсації); 6) створення «фіктивних» пошкоджень після отримання першої компенсації (отримавши компенсацію за перші пошкодження, особи можуть намагатися штучно «створити» нові пошкодження, щоб повторно отримати кошти); 7) неналежний моніторинг використання коштів (незважаючи на механізми контролю, недостатня кількість перевірок та аудиту з боку відповідних органів може дозволити зловживанням залишатися непоміченими).

Отже, в межах проведеного нами дослідження доцільними вважаємо проведення профілактичних заходів, спрямованих на попередження, виявлення та можливе розслідування фактів розкрадання бюджетних коштів за програмою «ЄВідновлення». Такі заходи мають бути забезпечені на всіх етапах виділення коштів та їх подальшого використання, чому можуть сприяти такі превентивні заходи: 1) ініціація розгляду питання щодо можливостей залучення до оцінки незалежних експертів, які не пов'язані з місцевими органами влади або власниками майна; 2) ініціація випадкової вибірки та перевірки (аудиту) актів обстеження іншими незалежними комісіями або аудиторами; 3) обов'язкова та детальна фото- та відеофіксація

всіх пошкоджень з прив'язкою до GPS-координат та часу у протоколах огляду місця події; 4) розглянути питання щодо залучення до проведення візуальних оглядів пошкоджених об'єктів та розроблення програми робіт представників підрозділів Національної поліції України; 5) із метою оперативного моніторингу ситуації та реагування на факти можливого шахрайства, підробки документів, змови між суб'єктами тощо, визначити механізми обміну даними з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Мінреінтеграції, Міноборони, Державної податкової служби, іншими правоохоронними органами.

Важливим складником успішної протидії розкраданням бюджетних коштів у межах програми «Відновлення, враховуючи значні їх обсяги, вважаємо доцільним: 1) залучення не лише банків, але й інших державних органів (Державна аудиторська служба, НАБУ, ДСФМ) до моніторингу транзакцій; 2) після завершення ремонтних робіт проводити вибіркові перевірки об'єктів для підтвердження фактичного виконання робіт та їх відповідності заявленій якості та вартості; 3) визначити забезпечення легкого та безпечного способу повідомлення про виявлені факти зловживань (гарячі лінії, телефони довіри); 4) ініціювати створення автоматизованого реєстру оцінювачів з їх кейс-історією, доступного контролюючим органам та підрозділам.

1. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23 лютого 2023 року № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>.

2. Результати роботи програми «Відновлення станом на 01 вересня 2025 (10.09.2025). URL: <https://mindev.gov.ua/news/rezultaty-roboty-prohramy-ievidnovlennia-stanom-na-01-veresnia-2025>.

3. 2 роки «Відновлення»: понад 100 тисяч сімей отримали компенсації (12.05.2025). URL: <https://mindev.gov.ua/news/2-roky-ievidnovlennia-ponad-100-tysiach-simej-otrymaly-kompensatsii>.

4. У Гостомельській громаді виявили більше сотні зловживань на відбудові. URL: <https://suspilne.media/kyiv/631576-u-gostomelskij-gromadi-vstanovili-bilse-sotni-zlovzivan-na-vidbudovi/>.

5. Нарешті. Факти про те, як крадуть на «Відновленні». *LB.ua*. URL: https://lb.ua/blog/petro_andriushchenko/680348_nareshti_fakti_pro_te_yak_kradut.html.

6. Мільйонні маніпуляції на «Відновленні»: у Харкові судитимуть злочинну групу на чолі з посадовцем. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&t=rec&id=392443.

7. Порядок надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «Відновлення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2023-%D0%BF#Text>.

8. Порядок подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене

нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#n22>.

9. Порядок надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023-%D0%BF#Text>.

10. Порядок виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії російської федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2022-%D0%BF#Text>.

11. Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text>.

Артур САТИРОВ

викладач кафедри тактичної підготовки
навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності

Олександра ПАРЧЕВСЬКА

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності

(Національна академія внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З моменту введення воєнного стану сфери застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні торкнулися вже чимало законодавчих змін. Водночас вони є інструментом обмеження прав і свобод особи, тому застосування таких заходів потребує особливої процесуальної врегульованості, пропорційності та обґрунтованості. Згідно з Конституцією України, ніхто не може бути підданий необґрунтованому обмеженню свободи, а будь-які обмеження повинні ґрунтуватися на законі та бути необхідними у демократичному суспільстві [1].

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) визначає запобіжні заходи як тимчасові заходи процесуального примусу, що застосовуються з метою забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого або підсудного, запобігання його спробам ухилитися від слідства чи суду, перешкоджати встановленню істини у справі, а також для запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень (ст. 131 КПК України). [2]

Особливістю сучасного кримінального процесуального законодавства